

Siseministeerium

**POLITSEIVALDKONNA
PRIORITEETSED ARENGUSUUNAD
AASTANI 2006**

TALLINN 2001

SISUKORD

1. SISSEJUHATUSEKS - POLITSEI ÜLDISES SISEJULGEOLEKUSÜSTEEMIS	3
2. POLITSEIORGANISATSIIONI JA TEGEVUSKESKKONNA ANALÜÜS	5
3. POLITSEI MISSIOON	5
4. KRIITILISED EDUFAKTORID	5
4.1 POLITSEI ROLL KRIMINAALPREVENTSIOONIS	6
4.2 PIIRKONDLIK POLITSEITÖÖ	7
4.3 KURITEGEVUSEVASTANE VÕITLUS	7
4.3.1 TAVAKURITEGEVUS	7
4.3.2 ORGANISEERITUD KURITEGEVUS	8
4.3.3 VÄGIVALLAGA SEOTUD KURITEGEVUS	9
4.3.4 NOORSOO-KURITEGEVUS	9
4.4 POLITSEI ÜLESANDED LIIKLUSES	10
4.5 KOOSTÖÖ KURITEGEVUSVASTASES VÕITLUSES, ERITI IDA- JA LÄÄNE-EUROOPA RIIKIDE VAHEL	10
4.6 POLITSEI JUHTIMINE NING ORGANISATSIIONI ÜLESEHITUSE PÕHIMÕTTED	11
4.7 POLITSEI ARVUKUS NING TASUSTAMINE	11
4.8 JÄRELKASVU SAAMINE	12
4.9 KARJÄÄR	12
4.10 ORGANISATSIONIKULTUUR	13
4.11 VÄLJA- JA TÄIENDÕPE	13
4.12 SOOLINE VÕRDÕIGUSLIKKUS POLITSEIS	14
4.13 INFO- JA SIDETEHNIKA/ KRIMINAALTEHNIKA/ RELVAD, SÕIDUKID, SEADMED	14
4.13.1 INFOTEHNOLOOGIA	14
4.13.2 SIDETEHNIKA	15
4.13.3 KRIMINALISTIKATEHNIKA	15
4.13.4 RELVAD, SÕIDUKID JA SEADMED	15
4.13.5 POLITSEI HOONED JA ARESTIMAJAD	16
4.14 EELARVE	16
5. TULEMUSLIKKUSE NÄITAJAD	16
6. KOKKUVÕTE	17
6.1 POLITSEI PEAB KIJUNEMA KAASAEGSEKS HÄSTI FUNKTSIONEERIVAKS ORGANISATSIONIKS	18
6.2 POLITSEI PEAB SAAMA INIMESE TURVALISUSELE JA ABISTAMISELE ORIENTEERITUD ORGANISATSIONIKS	19
6.3 POLITSEI PEAB OMA TEGEVUSES MUUTUMA KOGUKONNAKESKSEKS ORGANISATSIONIKS	20
6.4 POLITSEI PEAB SAAMA MAAILMAS VÕRDSEKS RAHVUSVAHELISEKS PARTNERIKS VÕITLUSES KURITEGEVUSE ERINEVATE VORMIDE VASTU	20
LISA 1. POLITSEIORGANISATSIIONI JA TEGEVUSKESKKONNA SWOT ANALÜÜSI KOKKUVÕTE	21
1. TUGEVAID KÜLJED	21
2. NÕRGAD KÜLJED	22
3. VÕIMALUSED	24
4. RISKID	24

1. SISSEJUHATUSEKS - POLITSEI ÜLDISES SISEJULGEOLEKUSÜSTEEMIS

Sisejulgeolek on fundamentaalne eeldus meie demokraatliku ühiskonna püsijäämiseks ja selle funktsioneerimis-võimelisuseks. Arvestades politsei poolt registreeritud kuritegude arvu suurt kasvu viimasel kümnendil ning elanikkonna jätkuvalt kõrget kindlusetusetunnet on Eesti riigi keskseks ülesandeks tõhus võitlus kuritegevusega.

Kontseptuaalsed alused politsei tegevuseks on sätestatud ka Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alustes. Selle kohaselt:

“Politsei tagab korra avalikes kohtades, korraldab ja teostab liiklusjärelvalvet, võtab vastu ja registreerib õiguserikkumiste ning muude sündmuste kohta saabuvat teavet, võtab viivitusega tarvitusele abinõud kuritegude või muude õiguserikkumiste ärahoidmiseks, tõkestamiseks ja avastamiseks, teostab kuritegude kohtueelset uurimist, määrab ja viib täide karistusi oma pädevuse piirides. Politsei arengueesmärgiks on oma tegevuse valdav pühendamine õiguserikkumiste ärahoidmisele ja tõkestamisele, usalduslike suhete loomine ja koostöö arendamine elanikega ning nende juhendamine eneseabi korraldamiseks.

Efektive kuritegevuse vastase võitluse üheks aluseks on informatsiooni kiire liikumine. Operatiivse info vahetamist tuleb parandada nii siseriiklikult kui rahvusvaheliste organisatsioonidega. Lisaks olemasolevale Interpoli infosüsteemile on seatud eesmärgiks Eesti kiire liitumine ka Europoli ja Schengeni infosüsteemidega”

Loetletud ülesannete elluviimisel on oluline osa kogu õiguskaitse-süsteemil, kaasa arvatud politseil.

Kuritegevuse kõrgel tasemel on mitmeid põhjuseid. Piiride avanemine on loonud kuritegelikele gruppidele uued võimalused. Tekkinud on uued kuritegude liigid. Üha uusi probleeme tekitavad politseile ka just professionaalsetest kurjategijatest koosnevate jõukude poolt kasutatavad tehnilised võimalused. Nagu tõdetakse Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alustes, on paljud Eesti siseriiklikku julgeolekut mõjutavad tegurid seotud meie piirkonna suurte majanduslike ja sotsiaalsete ümberkorraldustega. Ühiskonna kiirele arengutempole jalgujäämine toob kaasa sotsiaalsete lõhede kasvu. Viimane omakorda suurendab sotsiaalseid probleeme, nagu kuritegevus ja narkomaania. Eesti ühiskonda võivad ohustada ka külma sõja lõpu järel kasvanud rahvusvaheline kuritegevus ja terrorism ning salakaubandus, seal hulgas narko- ja relvakaubandus. Üha kiirenev elektrooniliste infosüsteemide kasutuselevõtt Eestis ning nende seotus globaalsete infosüsteemidega suurendab arvutikuritegevuse ohtu ja riigi infosüsteemide haavatavust. Uued julgeolekuriskid nõuavad riiklike institutsioonide koordineeritud tegevust ja laialdast rahvusvahelist koostööd.

Kuritegevuse erinevate valdkondade, põhjuste ja kuritegelike koosluste mitmekesisus nõuab sama mitmekesisist ja laiahaardelist abinõude süsteemi, kusjuures seda ei pea looma

mitte ainult riik kui abstraktne kooslus, vaid ka lapsevanemad, koolid, kirikud, ühingud ja meedia.

Käesolev arengusuundade dokument aastani 2006 selgitab olulisi jooni politsei ja politseiga puutuvuses olevate valdkondade arengus nii pikemas kui ka lähiperspektiivis sellisena, nagu riik seda tervikuna näha soovib. Samas sisaldab dokument ka ootusi kohalikele võimukandjatele, et oleks võimalik ellu viia ideed politseist kui inimest abistavast organisatsioonist.

Kahtlemata ei ole Eesti ebaühtlasest arengust tingituna võimalik saavutada koheselt ühtsust kõikides käesoleva dokumendi punktides. Seetõttu on eriti tervitatav, kui politseiorganisatsiooni liikmed – politseinikud ja teenistujad aga ka teised asjast huvitatud isikud ise siintoodud suuniste raames iga-aastaselt koostatavas tegevuskavas omi ideid välja pakuvad, kuidas tõhusamalt tagada elanike turvalisust ning suurendada politsei suutlikkust.

Tulevikus tuleb meil veel tegeleda arvukate uute küsimustega. Käesolevad arengusuunad ei saa ega tahagi pakkuda lahendust igale turvalisust ja sisejulgeolekut ohustavale probleemile. Selleks saavad olema teised kavad. Siiski kujutab ta endast väga olulist tähist üleriiklikus kuritegevusvastases võitluses ning on seega oluliseks aluseks koostööle kõigi kuritegevusvastase võitlusega seotud osapoolte vahel.

2. POLITSEIORGANISATSIOONI ja TEGEVUSKESKKONNA ANALÜÜS

Käesoleva arengusuuniste dokumendi koostamisel on erinevale uuringuandmestikule tuginedes analüüsitud politsei organisatsiooni ja tegevuskeskkonda. Analüüsiks on kasutatud klassikalist SWOT analüüsi meetodikat, mille abil on hinnatud organisatsiooni tugevaid (S) ja nõrku (W) külgi, positiivset arengut soodustavaid võimalusi (O) ning arengut ohustavaid faktoreid (T). Analüüsist tulenevalt on formuleeritud politsei missiooni täitmiseks olulised kriitilised edufaktorid.

Uuringuliste infoallikadena on analüüsis kasutatud politsei organisatsiooni ja juhtimissüsteemi analüüsi, Politseiameti arengu- ja infoosakonna analüüsitalituse poolt läbi viidud organisatsioonikultuuri uuringu "Politseimonitor" materjale, Siseministeeriumi sisejulgeoleku analüüsiosakonna ja EMOR AS poolt 2000 aasta suvel läbi viidud Ohvriuring 2000 aruannet ning Eesti Politsei arengukava aastateks 1999-2001 raames läbi viidud politseijuhtide probleemanalüüsi kokkuvõtet. Globaalsete riskide sõnastamisel on aluseks Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused.

SWOT analüüsi kokkuvõtte on lisatud käesoleva dokumendi lissasse.

3. POLITSEI MISSIOON

**“Eesti Politsei on igaihe abistamiseks tema
seaduslike õiguste kaitseks”**

4. KRIITILISED EDUFAKTORID

Kriitilised edufaktorid on olulise tähtsusega tegevused või tegevusvaldkonnad, millele tähelepanu pööramata või mida tegemata ei ole võimalik saavutada edu organisatsiooni arendamisel missiooni laitmatult täitvaks struktuuriks. Edufaktorite määratlemisega luuakse organisatsiooni arendustegevuse üldine raamistik.

Politsei tegevuse põhimõtted peavad arvestama poliitilisi, majanduslikke ja ühiskondlikke raamtingimusi, mis aitavad olulisel määral kaasa politsei konkreetsete ülesannete määratlemisele. Nii on EL teel ilma piirideta ühisest majandusruumist poliitilise liiduni. Ühtse Euroopa loomise ja Kesk- ning Idaeuroopa riikide piiride avanemise tagajärjel on ka Eesti astunud arvestatavate koostööpartneritena Euroopa riikide hulka.

Nõudmised politseile avaliku korra ja sisejulgeoleku tagamiseks on viimaste aastatega suurenenud oluliselt nii kvalitatiivses kui ka kvantitatiivses plaanis. Kõrgenenud nõudmised muudavad vajalikuks kohalike omavalitsuste ja politsei senisest tihedama koostöö ja vastastikuse toetamise. Seda on vaja teha arvestades ka avalike eelarvete pingelist olukorda. Seetõttu tuleb riigis vastavalt õiguskorra olukorrale ning eelarve

suurusele iga-aastaselt vaadata üle politsei poolt sooritatavate tegevuste struktuur. Sealjuures tuleb silmas pidada ka regionaalarengus toimuvaid muutusi. Äärmiselt oluline on piiratud ressursside tingimustes maksimaalselt ära kasutada sarnaseid funktsioone täitvate teiste struktuuride võimalused. Siinjuures on eelkõige mõeldud tihedat koostööd kõigi õiguskaitsestruktuuride vahel nii infovahetuses kui ka muude ressursside kasutamises.

4.1 Politsei roll kriminaalpreventsioonis

Politsei põhiülesandeks on aidata kaasa kuritegude ära hoidmisele (preventsioon) ja juba toime pandud õigusrikkumiste menetlemine seadustega ette nähtud ulatuses (repressioon). Parem on mitte lasta kuritegudel toimuda kui et neid peab uurima, ning läbi selle kulutama miljoneid kroone maksumaksja raha.

Kuritegevuse ennetamine erinevate preventsiooni kaasatud struktuuride poolt ei tohi piirduda ainult sooritatud kuriteo juhuslikkuse struktuuri muutmise ja ohvrispetsiifiliste käitumissoovitustega. Eesmärgiks peab olema ka ühiskondlike tingimuste loomine ja inimeste õigusteadvuse ning valmiduse tugevdamine, et üksteise eest välja astuda.

Preventsioon peab olema suunatud põhjuste elimineerimisele. See tingib varakult rakendatavat, pikaajaliselt juurutatud ja järjepidevalt läbiviidavat kuritegevuse ennetamist. See on laiaulatuslikult sissesetatav ülesanne kogu ühiskonnale, millesse tuleb kaasata kõik ühiskonnale olulised grupid. Kuritegevuse vastu tuleb ennetavalt võidelda seal, kus ta tekib ja kus selle jaoks on soodus pind. Sel eesmärgil, nagu sõnastatud riiklikus kriminaalpreventsiooni programmis, tuleb tõsta eriti sotsiaal-, tervishoiualase- ja perekonna- ning noorsootöö väärtust ja suurendada nende kujundamise võimalusi, parandada sotsiaalseid raamtingimusi ja võimaldada piisaval määral juhendamist. See tähendab ka kodanikelähedast ennetustööd eriti suhtlustasandil. Siia sobiks ennetuskolleeegiumite juurutamine kohalikul tasandil. Nii saavad nt. kohalikud omavalitsusorganid vastu töötada juhuslikele kuritegude toimepanemisele majanduslike abinõude ja näiteks ehitusplaneeringu abil. Ennetuskolleeegiumites on oluline roll kohaliku politsei esindajatel.

Kuritegevuse tõhusa ennetamise eelduseks on elanikkonna põhjalik informeerimine ja selgitustöö tegemine selle kohta, kuidas nad saaksid ennast kuritegude eest kaitsta, kusjuures vastu tuleb töötada ka inimeste objektiivselt mitteõigustatud hirmule kuritegude ees. Kaasaegse ennetustöö oluliseks elemendiks on otsene vestlus inimesega. Peale selle peaks läbi meediakanalite alaliselt kajastama politsei poolt formuleeritud nõuandeid, mis peaksid olema antud teemale ja sihtgrupile orienteeritult.

Tõhusaks ennetamiseks on vajalik politsei poolne kiire ja nähtav teenindamine. See nõuab politseinikest isikkoosseisu otstarbekamat kasutamist. Peale selle tuleb politseinikud vabastada võimalikult maksimaalselt mitte-täidesaatva iseloomuga ülesannetest, et nad saaksid keskenduda oma põhitegevusele, mistõttu peavad politseijuhid ülimalt kriitiliselt suhtuma selliste funktsioonide täitmisel, millised ei kuulu

täidesaatva võimu funktsioonide hulka, või mis kuuluvad teiste riiklike struktuuride pädevusse

4.2 Püirkondlik politseitöö

Elanikele lähim politseinik on konstaabel, kelle põhiülesandeks on tagada oma püirkonnas elanike turvalisus ja avalik kord ning kaasata sellesse maksimaalselt kõiki teenistuspiirkonna institutsioone - korra ja turvalisuse tagamine ei ole ainult politsei ülesanne, kuid politsei peab olema võimeline vajadusel mobiliseerima kõik olemasolevad ressursid korra ja turvalisuse eesmärgi saavutamisele. Nende ülesannete täitmiseks on kohalik konstaabel kohustatud tundma hästi oma teenistuspiirkonda, teadma oma teenistuspiirkonnas elavaid inimesi, koguma infot õigusrikkumisi soodustavate asjaolude ja tingimuste kohta, informeerima kohalikke võimustruktuure ja elanikkonda õiguskorra seisundist.

4.3 Kuritegevusevastane võitlus

4.3.1 Tavakuritegevus

Tavakuritegevus oma mitmekesiste avaldumisvormidega nagu näiteks vargused kauplustest, sissemurdmised korteritesse, taskuvargused, sõidukitega seotud vargused või avalike rajatiste kallal toimepandud rikkumised, mõjutab elanikkonna julgeolekutunnet ja nende suhtumist õigusriiki. *Tavakuritegevuse taseme stabiliseerimiseks* on vajalik riiklike abinõude kõrval ka ühiskonna kõigi vastutusekandjate ja tema kodanike ühendamine ühiskondliku õigluse ja ebaõigluse väärtuskonsensuse baasil. Täpsemalt nõuab see järgnevat:

- Perekonnad, koolid, kirikud, heategevuslikud ühingud, liidud ja noorsoogrupid, samuti poliitika ja meediad peaksid üksikasjaliselt käsitlema vastuolu kõrgelt arenenud vajaduse õigluse järele ja reeglitruuduse kaotamise vahel ning sellele arengule vastu töötama;
- Kasvatus ja haridus peavad võimaldama sotsiaalset toimetulekut ning võimet leida rahumeelseid kompromisse;
- Teadliku kasvatamise kõrval, seades eeskujuks vanemaid, on vajalik ka võimaluste pakkumine vaba aja veetmiseks nii lastele kui ka noortele. Eriti just noorsookuritegevuse tõkestamiseks tuleb luua eriprogramme, mis hõlmaksid ka mobiilse noorukitöö (nt väljasõidulaagrid jms) parandamist.
- Kohalikud omavalitsused peavad hakkama realselt osalema politsei tegevuse planeerimisel. Turvalisuse tagamine ja võitlus õiguserikkumistega peab saama lisaks politseile ka iga inimese ning kohaliku omavalitsuse (ka kogukonna) ülesandeks. 2002. aastaks koostab siseministerium koostöös politseiameti ja kohalike omavalitsustega ettepanekud vastavate seaduste (ka KOKS, ehitus- ja planeerimisseadus jne.) muutmiseks.

Tugevdada tuleb ka kodanike valmisolekut astuda välja üksteise eest ning nende kaasvastutust omaenese elukeskkonna eest. See hõlmab ka osalemist kuritegude väljaselgitamisel, näiteks tunnistajana, anonüümse teatajana jms.

Linnaehituses tuleb vältida kuritegevust soodustavaid struktuure ja planeerida algusest peale sisse kodanike julgeolekutunnet toetavad abinõud.

Politseikonstaablid peavad alates 2002. aastast aktiivselt organiseerima ja korraldama oma teeninduspiirkonnas koostöös kohaliku omavalitsusega abipolitseinikel baseeruvat politseitööd. Abipolitseinike tööga seotud kulutusi tuleb finantseerida kohaliku omavalitsuse eelarvest. See eeldab mitme seadusemuudatuse sisseviimist – eelkõige kohaliku omavalitsuse korralduse ning abipolitseiniku seadusesse, milliste eelnõud peab Siseministerium koostöös Politseiametiga ette valmistama 2001. aasta lõpuks

Eraturvateenistuste ning vabatahtlike relvaformeringute tegevus politsei abistamisel tuleb kõne alla ainult siis, kui järgitakse väga täpselt riiklikku võimumonopoli. Nende usaldusväärsele ja asjatundlikkusele tuleb esitada kõrged nõudmised. Vajalik on koostöö mõlemapoolne väga täpne määratlemine koos kohustuste ja vastutuse määratlemisega.

Kuritegude eest tuleb karistada ajakohaselt ja järjepidevalt. Menetlustegevuse kiirust tuleb oluliselt parandada seaduses ette nähtud kergemate õigusrikkumiste puhul sagedasema liht- ja kiirmenetluse rakendamise läbi. Menetlustegevus tuleb koostöös Justiitsministeriumiga kaasajastada 2003.aasta lõpuks

4.3.2 Organiseeritud kuritegevus

Valdavalt rahvusvaheliselt tegutsev organiseeritud kuritegevus on kujunenud väljakutseks kogu maailmale. Võitlus sellega on seetõttu eriti oluline.

Organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses peab politsei suunama põhitähelepanu organiseeritud kuritegelike gruppide ja kuritegelike ühenduste poolt sooritatud isikuvastaste ja suuri kasumeid andvate (illegaalse majandus- või vahendustegevusega, rahapesuga ning käibepiirangut omavate esemete ja ainetega, samuti inimkaubandusega seonduvate) kuritegude väljaselgitamisele, avastamisele ja uurimisele. Lähiaastatel peab politseitegevuse prioriteediks olema jätkuv võitlus narkokuritegudega.

Eesmärgiks on nimetatud kuritegude tunnuste intensiivsem väljaselgitamine läbi politsei poolse jälitustegevuse ja kohtueelse menetlemise materjalide oskuslikuma ärakasutamise, informatsiooni analüüsi ja realiseerimise ning tõhusa siseriikliku ning rahvusvaheline koostöö nii Interpoli, Europoli kui ka otsesidemete liinis teiste riikidega.

Organiseeritud kuritegevuse ja salakaubanduse vastane võitlus peab olema rajatud:

- pidevale normatiivse baasi täiendamisele ja sellest tulenevate võimaluste kasutamisele õiguskaitseasutuste poolt;
- eritehniliste vahendite ning ekspertiisisüsteemide täiendamisele ja uuendamisele;
- jälitusametkondadele vajaliku materiaaltehnilise baasi tagamisele riigi poolt;
- majanduspolitsei institutsiooni tugevdamisele;
- täitevvõimu aktiivsele tegevusele ja erinevate riigi juhtimise institutsioonide poolt kokku kutsutud komisjonide tööle;
- õiguskaitseasutuste töö pidevale täiendamisele, kaadri väljaõppele;
- eri valitsusasutuste haldusalas olevate institutsioonide koordineeritud koostööle;
- aktiivsele rahvusvahelisele koostööle.

Organiseeritud kuritegevuse varalist baasi ja tulusid tuleb koostöös asjakohaste ametkondadega tõhusalt kärpida. See eeldab sobilike uurimisvahendite olemasolu. Hoolikalt tuleb vaatluse alla võtta rahapesuseaduses ning haakuvates seadustes selles osas vastuvõetud sätete toimimine praktikas. Eriti puudutab see identifitseerimiskohustuse suhtes kehtivate kriteeriumide määra ja jälitusametkondadele rahapesukahtluse korral kontrollimiseks jäetud aega.

Tuleb kaitsta tunnistajaid ja muudetud identiteediga politseiuurijaid.

Investeerida tuleb rahvusvahelisse koostöösse, eriti Ida- ja Kesk-Euroopa riikide politseidega, arendada välja politsei side- ja kontaktohviteride võrk.

Koostöös eraettevõtlusega (eriti autotööstuse, krediitkaartide majanduse, kindlustusvaldkonna, panganduse ja elamuehitusmajandusega) tuleb toetada tõhusama, kaasaegse jälitus- ja kriminalistikatehnika rakendamise ideid ja vajadusel sellele täiendav normatiivne alus luua.

Koostöös pressiga tuleb avalike suhete üksuste abil kujundada üldsuses negatiivne suhtumine organiseeritud kuritegevusse, selgitades organiseeritud kuritegevuse negatiivset mõju nii riigile kui ka üksikisikule.

4.3.3 Vägivallaga seotud kuritegevus

Vägivallaga seotud õigusrikkumiste kõrgel tasemel on suur mõju elanikkonna turvatundele. Üks põhjusi on siin muuhulgas ka vägivalla pidev presenteerimine meedias koos vastava negatiivse mõjuga lastele ja noorukitele. Nagu võitluses tavakuritegevusegagi peavad kõik ühiskonna võtmefiguurid sekkuma mõttevahetusse vägivalla üle ühiskonnas ja võitlusesse sellega.

4.3.4 Noorsoo-kuritegevus

Noorsoo-kuritegevuse kvantitatiivne areng ja selle kvalitatiivsed muutused nõuavad erilist tähelepanu. Noorsoo-kuritegevuse põhjuseid tuleb käsitleda noorsoo- ja sotsiaalpoliitiliste meetmetega. Politsei saab siin ainult osaliselt kaasa aidata.

Parandada tuleb kohalikke vaba aja veetmise võimalusi alternatiivina mittearendavale meediatarbimisele ja passiivsele vaba aja veetmisele, muuhulgas ka eesmärgistatud sportimisvõimaluste kaudu sotsiaalsetes valupunktides, täiendavate laste mänguplatside ja noorte kokkusaamiskohtade loomise kaudu, mobiilse noorsootöö, juhendajate ja kontaktisikute leidmise kaudu. Noorsoole sobiliku elukeskkonna poole tuleb püüelda eriti planeeritavate abinõude puhul.

Politsei peab täiendavalt rõhku panema noorsooga tegelevate politseiametnike välja- ja täiendõpetamisele ning vahetama aktiivselt informatsiooni teiste noorsooteenistusega.

4.4 Politsei ülesanded liikluses

Politseil on oluline osa liikluse järelvalves. Liiklusjärelvalves on politsei põhiülesandeks liiklusõnnetuste vältimine ja seega elu ja tervise ning materiaalsete väärtuste kaitse. Sealjuures peab politsei töö piirduma nende tegevusvaldkondadega, millega tegelemine nõuab politsei erialateadmisi. Ressursside piiratusest tingituna tuleb kriitiliselt suhtuda sekkumist valdkondadesse, mis kuuluvad teiste institutsioonide pädevusse.

Politsei poolt liiklusõnnetuse asjaga tegelemisega seotud kulud peavad vastavuses olema õigusrikkumise raskusega. Töökulu vähendamiseks tõendite tagamisel tuleb maksimaalselt rakendada kaasaegset tehnikat.

Liikluses toimuva selgitamine ja liikluskasvatus on ka tulevikus hädavajalik, eriti koolides. Politsei peab süstemaatiliselt ja järjepidevalt tegema koostööd teiste selliste institutsioonidega, mis tegelevad turvalise liikluse tagamisega kohalikul tasandil.

Omavalitsusasutused peavad pöörama teravdatud tähelepanu kohaliku liikluse korraldamisele selliselt, et probleemsed liiklusolud ei oleks õnnetuste põhjusteks.

Politsei poolt teostatav liikluse järelvalve peab olema suunatud liiklusõnnetuste põhjuste elimineerimisele. Kogu selline tegevus peab baseeruma situatsiooni analüüsil, milleks tuleb kasutada liikluse olukorra analüüsiga tegelevate struktuuride materjale.

4.5 Koostöö kuritegevusvastases võitluses, eriti Ida- ja Lääne-Euroopa riikide vahel

Kuritegevuse kõrge tase Euroopa piirialadel ning õiguserikkujate suurenenud mobiilsus muudavad hädavajalikuks tiheda piire ületava koostöö kuritegevusvastase võitluse alal just ida-euroopa naaberriikidega. Eesti Vabariik peab püüdlema vastavate piiriülest kuritegevust puudutavate rahvusvaheliste lepete saavutamise poole nende riikidega. Tuleb intensiivistada piirialade koostööd naaberriikidega või nende politseiga bilateraalselt lepete kaudu. Peale selle tuleb parandada politseide omavahelist koostööd bilateraalselt riikidevaheliste lepete kaudu.

Lähiriikide ning põhiliste koostöö-partneritega tuleb 2004. aastaks välja arendada sideohvitseride võrk. Sideohvitseri ülalpidamise arvestuslik maksumus on 1 miljon krooni aastas.

Interpoli Rahvusliku Keskbüroo pädevust ning olemasolevat materiaaltehnilist baasi tuleb 2003. aasta lõpuks laiendada Interpoli-Europoli-Shengeni Sirene rahvusliku keskbüroo loomiseks.

Aastaks 2004 tuleb jõuda kahepoolsete koostöökokkulepeteni koostöö õiguslikuks tagamiseks kõigi Eesti õiguskaitseüsteemile oluliste riikidega. Aktiivselt tuleb osaleda rahvusvaheliste organisatsioonide (Euroopa Nõukogu, Interpol, ÜRO jt.) ning töögruppide (Läänemeremaade Nõukogu organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse töörühm) ning Euroopa Liidu teenistuste (Europol, OLAF jt.) töös.

4.6 Politsei juhtimine ning organisatsiooni ülesehituse põhimõtted

Kogu politseiorganisatsiooni ülesehitus peab lähtuma korrakaitse- ja kriminaalpolitsei vajadustest.

Politsei juurde tuleb politseipeadirektori initsiatiivil 2001. aasta lõpuks moodustada erinevate eluvaldkondade esindajatest koosnev Politsei Nõukoda, mis peaks aitama politsei juhtkonnal paremini mõista sotsiaalset tellimust politseile.

2002. aastaks tuleb viia läbi analüüs erinevate juhtimis- ja haldamisfunktsioonide dubleerimise vajaduse kohta erinevatel politseitasanditel. Selle alusel tuleb 2002. aasta lõpuks saavutada politsei organisatsiooni funktsionaalne selgus.

Igapäevane politseitöö operatiivjuhtimine peab toimuma politseiprefektuurides. Senine prefektuuride arv ei võimalda tagada politseitöö kvaliteeti, kuna riigil ei jätku vahendeid nii suure hulga kvalifitseeritud tööjõu ja hea politseitehnika jaoks. Sarnaselt häirekeskustele tuleb lähtuvalt haldusterritoriaalse reformi tulemustest prefektuuride arvu vähendada kuni neljani.

Oluliselt tuleb lihtsustada õigusrikkumiste menetlemise korda. Selleks on vajalikud muudatused seadusandluses – eelkõige menetlustähtaegade kaotamise osas, millised tuleb esitada valitsusele 2001. aasta jooksul. Senisest intensiivsemalt tuleb õigusrikkumiste menetlemisel rakendada seaduses ette nähtud kergemate õigusrikkumiste korral kiir- ja lihtmenetlust.

4.7 Politsei arvukus ning tasustamine

Sisejulgeoleku seisukohalt on politsei tugevdamine vältimatu. Ei piisa üksi ratsionaliseerimisabinõudest, et vastata täiendavatele ülesannetele ja kasvanud nõuetele avaliku julgeoleku tagamisel. Politsei peab tulevikus kontsentreeruma rohkem kui kunagi varem oma põhiülesannetele. Selleks tuleb ta maksimaalselt vabastada mittetäidesaatva iseloomuga ülesannetest ning ülesannetest, mida saavad efektiivselt täita ka teised instantsid.

Mõjufaktorite arvukuse ja nende omavahelise vastastikuse sõltuvuse tõttu ei ole politseiametniku suhe elanike arvu (politsei tihedus) või registreeritud kuritegude arvu

kui ainus orientiirnäit piisavalt diferentseeritud. Sellest tulenevalt, tuleb Siseministeeriumi korraldamisel 2001. aasta jooksul läbi viia politsei poolt osutatavate teenuste, selleks vajalike vahendite ning politsei töökohtade standardiseerimine. Pärast esmast standardiseerimist tuleb standardeid perioodiliselt ajakohastada. Kehtestatud standardid avalikustatakse. Standardid peavad olema nii politsei arvukuse kui ka varustusega komplekteerituse aluseks.

Iga kohaliku omavalitsuse territooriumil peab olema vähemalt üks politseistruktuur ja selles konstaabliteenistus. Politseistruktuuride ning konstaablite arv peab tagama toimiva konstaabliteenistuse.

Lisaks kohaliku politsei arendamisele tuleb olemasoleva politseipersonali baasil moodustada ning varustada vähemalt 200 meheline politsei kriisiüksus. Seda eriti situatsioonis, kus Eesti on muutumas atraktiivseks erinevatele rahvusvahelistele massiüritustele, mille tulemusena on suurenev massiliste korratuste tõenäosus.

Politsei rahastamisel lähtutakse põhimõttest, et politsei varustatus peab tagama talle pandud ülesannete häireteta täitmise ja palgatase peab oluliselt ületama riigi keskmisi näitajaid.

4.8 Järeikasvu saamine

Kvalifitseeritud järeikasvu garanteerimise vältimatu eeldusena politseiniku elukutse atraktiivse kujutamise kõrval tuleb kasutada ka professionaalseid suhtekorraldusvahendeid. Politsei peab järjepidevalt näitama ennast aktseptantsanalüüside baasil tehtud suhtekorraldusstrateegiate põhjal kui valimist väärt elukutset.

4.9 Karjäär

Politseile esitatavate nõudmiste kasvu tuleb arvestada ka karjääri puudutavates küsimustes.

Tuleb püüelda politseis karjääritegemise tingimuste üheselt mõistetavuse suunas. See puudutab eriti vanema- ja kõrgema astme politseinikke.

Rakendada on vaja politseiteenistuse seadusest tulenev karjääri- ja stimuleeriv palgasüsteem, ning tagada politseiametnike sotsiaalne kindlustatus.

Politseipersonali kujundamiseks ja kinnistamiseks tuleb õiguslikult kehtestada politseitööle esitatavad erinõuded ning rakendada neid Politseikooli vastuvõtmisel, teenistusse värbamisel ning teenistuses pidamisel.

4.10 Organisatsioonikultuur

Eesti Politsei vajab kaasajale vastavat organisatsioonikultuuri. Politsei missioon, eesmärgid ja prioriteedid tuleb viia iga töötajani. Oluliselt tuleb parandada suhtlemiskultuuri ja asjaajamise korda ja taset.

2001. lõpuks üle vaadata ja uuendada politseinike käitumisreeglistik (tavand)

2001. aasta jooksul käivitatakse täiendkoolituse projekt, saavutamaks 2005. aasta lõpuks läbimurre politsei suhtlemisoskuses.

Politseitöö efektiivsuse tagab informatsiooni kogumine ja analüüs ning kogutud informatsiooni ja analüüsi jõudmine nendeni, kes seda oma töös vajavad. Info operatiivne ja kvaliteetne liikumine on eelduseks organisatsiooni kiirele arengule ning ühisesse organisatsiooni kuuluvustunde tekkele. Tõhustada tuleb infovahetust politseistruktuuride sees ja vahel, kasutades selleks maksimaalselt ära olemasolevaid tehnilisi lahendusi - eelkõige Inter- ja Intranetti ning elektronposti.

Politsei eetikakoodeks peab saama politseiniku igapäevase käitumise aluseks. Seda koodeksit tuleb aktiivselt tutvustada ka elanikkonnale.

4.11 Välja- ja täiendõpe

Silmas pidades muutunud poliitilisi ja ühiskondlikke arenguid tuleb saavutada politsei töö tulemuslikkuse tase, mis garanteeriks tema vastavust seatud kõrgetele nõuetele ka tulevikus. Sealjuures tingivad tervele reale politsei vanemametnikele esitatavad nõuded reeglina vähemalt rakendusliku kõrghariduse olemasolu.

Politseinike väljaõppes tuleb anda teooria arvelt rohkem ruumi praktilisele väljaõppele.

Koostöö teiste Euroopa riikidega eeldab sügavamaid keeleteadmisi. Selles valdkonnas tuleb läbi viia vajadustele vastavaid koolitusi. Peale selle peaks aset leidma piire ületav tihe koostöö politsei koolitusasutuste vahel. Tuleb püüelda rahvusvaheliste kogemuste kaasamisele, eriti täiendõppes.

Politseikoolituses peab olema aluseks politseile püstitatud eesmärgid. 2001.a. lõpuks tuleb kaasajastada politseiametnikele kehtestatud nõuded, mis hõlmavad nii erialast kui füüsilist ettevalmistust.

Regulaarselt vähemalt korra kahe aasta tagant tuleb üle vaadata politseierialale õppima soovijatele kehtestatud miinimumnõuded.

Eesti politsei peab saama hariduse ühtse politsei õppekava alusel. See õppekava peab olema süsteemne, hõlmates endasse kogu politseiniku õppeprotsessi alates baasõppest ning lõpetades kõrgemate ametnike pideva täiendkoolitusega.

Hiljemalt 2002. aastaks tuleb ühtlustada Sisekaitseakadeemia politsei eriala ja Paikuse politseikooli õppekavad tagamaks politseile vajaliku kaadri ettevalmistus. Paikuse politseikool peab jääma politseinikele baasväljaõpet andvaks õppeasutuseks. Tuleb planeerida, et hiljemalt alates 2006.a. saab politseikolledzisse astuda alles peale politseikooli lõpetamist ja vähemalt aastast töötamist politseis.

Politseilise hariduse andmisel tuleb lähtuda parimast rahvusvahelisest praktikast. Tuleb lugeda ülioluliseks tööd rahvusvahelise politseiõppeasutuse asutamiseks Eestisse.

Politseinikele ja ka politseiõppejõududele tuleb plaanipäraselt viia läbi erialast täiendõpet, mis muuhulgas peab andma praktikutele võimaluse tutvustada politsei tegevuses erinevates valdkondades edu taganud võtteid.

2002. aastast tuleb kõigi kõrgemate politseiametnike atesteerimisel muuta neile kohustuslikuks perioodiline õpetamine politsei õppeasutustes.

4.12 Sooline võrdõiguslikkus politseis

Naistele ja meestele peavad olema tagatud võrdsed võimalused ja võrdsed palgatingimused. Ametikoha komplekteerimise käigus kandidaatide hindamisel peab lähtuma kandidaadi iseloomuomaduste, oskuste ja teadmiste vastavusest antud ametikoha nõuetele, mitte aga soolisest kuuluvusest.

4.13 Info- ja sidetehnika/ kriminaaltehnika/ relvad, sõidukid, seadmed

4.13.1 Infotehnoloogia

Politsei infotehnoloogia olulisimaks komponendiks on telginfosüsteem POLIS - politsei ühine elektrooniline infosüsteem, mis toetab politseid ülesannete täitmisel ja kus riigi politsei infotehnilised vahendid tegutsevad ühiselt koos.

2001. aasta jooksul tuleb Politseiametil ette valmistada "Politsei tiigrihüppe" projekt, varustamaks alates 2002. aastast kõik oma tööülesannete täitmiseks arvutit vajavad politseinikud tööks vajaliku tarkvaraga ning vajalike andmebaasidega ühendatud arvutiga. Arvuti peab kujunema iga politseiniku üheks igapäevaseks töövahendiks.

"Politsei tiigrihüppe" raames tuleb alates 2002. aastast tagada politseitöökseks vajalike andmebaaside pidev kasutatavus kõigile politseitöötajatele; andmebaasid peavad olema ühildatavad, kõik politseiüksused peavad olema ühtses sisevõrgus. Praeguse infotehnoloogia arengu juures tähendab see iga-aastaselt ligikaudu 9 miljoni krooni suurust investeeringut infotehnoloogiasse.

Infotehnoloogiliste vahendite tõhusamaks kasutamiseks tuleb alates 2001. aastast järjepidevalt vastavalt vajadusele läbi viia kogu töötajaskonna infotehnoloogia alast täiendkoolitust.

4.13.2 Sidetehnika

Hädavajalik on 2001. aastal alustada politsei, piirivalve ja päästeteenistuste ühtse sidesüsteemi loomist. Kooskõlas Teede- ja sideministeeriumi poolt kehtestataivate riigi ühtseid sidesüsteeme reguleerivate normidega, tuleb Siseministeeriumi valitsemisala sidesüsteemide ühildamiseks vajalikud rahalised vahendid ette näha juba Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutuse (RIKS) 2002. aasta eelarves.

Tuleb luua üleriigiliselt koordineeritud info- ja sidetehniline infrastruktuur (TETRA või TETRAPOL baasil), millise väljaehitamine läheks ainuüksi politseile maksma üle 70 miljoni krooni. Siia kuulub:

- astmeline loobumine seni eraldi kasutatud politsei erivõrkudest erinevaid teenistusi integreeriva, digitaalse võrgu kasuks;
- politsei kõne- ja andmesidevõrkude digitaliseerimine. Uus süsteem peab võimaldama piire ületavat suhtlemist ühtsetel raadiosagedustel, silmas pidades politsei, piirivalve ja päästeteenistuste vahelist ning võimalikku üle - Euroopalist koostööd. Olulise osisena tuleb silmas pidada Europoli, Shengeni infosüsteemi ja NATOga ühinemisel tekkivaid andmevahetuse vajadusi.

Politsei side kogu infrastruktuuri häireteta töö tagamiseks on aga lähima nelja aasta finantseerimisvajadus ligikaudu 107 miljonit krooni.

4.13.3 Kriminallistikatehnika

Kriminaalpolitsei töö edukuse võtmeks on spetsiifiliste kriminallistika vahendite, meetodite ja menetluste pidev edasiarendamine. Olulist rõhku tuleb panna uute meetodikate ja tehnoloogiate, eriti geenitehnoloogia rakendamiseks kriminallistikas, milliste kasutuselevõtt tähendaks politseile esialgsete kalkulatsioonide kohalt üle 60 miljoni krooni suurust täiendavat investeringut.

4.13.4 Relvad, sõidukid ja seadmed

Politsei relvastus peab vastama tänapäeval kõrgele tehnilisele standardile. Ta peab vastama põhimõtteliselt vajadustele, mis tekivad politsei olukordade lahendamisel nii igapäevases teenistuses kui ka spetsiifiliste juhtumite puhul.

Varustatus sõidukite ja muude seadmetega peab vastama tehnoloogia arengule, vajalikele turvalisuse nõuetele ning politsei ülesannete spetsiifikale. Praegust politsei tehnilist varustatuse taset arvestades oleks ainuüksi politseisõidukitele tarvis iga-aastaselt teha investeringuid üle 42 miljoni krooni ning vahetada välja keskmiselt 190 amortiseerunud sõidukit aastas.

Politseiniku varustus peab olema sätestatud politseistandardis.

4.13.5 Politsei hooned ja arestimajad

Tuleb astuda tõsisemid samme politsei töökeskkonna kui ühe olulisima politsei mainet mõjutava faktori parandamiseks. Tuleb silmas pidada, et töötingimused ja töökeskkond on palga kõrval nii elukutse valikul kui teenistuses olles igale inimesele väga olulised stiimulid ja tööga rahulolu tagatised. Ainuüksi olemasolevate politseihoonete ja arestimajade renoveerimiseks läheb lähiaastatel vaja ligikaudu 150 miljonit krooni.

Eeltoodust tulenevalt tuleb 2001. aasta kolmandaks kvartaliks koostada ning esitada läbi Siseministeeriumi Vabariigi Valitsusele tegevuskava lagunenud ja kaasaja nõuetele mittevastavate politseihoonete ning arestimajade renoveerimiseks töötavishoiu ning muudele nõuetele vastavateks.

4.14 Eelarve

Praeguses mahus ning käesolevas dokumentides seatud prioriteete täitva politseiteenistuse rahuldav toimimine on võimalik aastaks 2006 politseiteenuse osutamiseks vajaliku eelarve kasvamisel proportsionaalselt sisemajanduse kogutoodangu kasvuga. Varasemate aastate praktika, kus politseistruktuuridele eraldatud vahendid ei võimaldanud alates politsei taasloomisest saadik piisavalt investeringuid infrastruktuuri, on praeguseks viinud olukorda, kus kvaliteetse politseiteenuse osutamine on lähitulevikus problemaatiline.

Eelkõige tähendaks eelarve kasv suuremaid investeringuid alljärgnevasse politsei jaoks elutähtsatesse valdkondadesse¹:

- tööruumide-hoonete renoveerimine – 150M krooni aastani 2006
- ühtse kaasaegse sidesüsteemi ülesehitamine – 107M krooni aastani 2006
- kõigi vajajate infotehnoloogiaga varustamine – 9M krooni aastas
- autopargi töökorras hoidmine – 42M krooni aastas
- sideohvitseride lähetamine lähiriikidesse – 1M krooni riigi kohta aastas

5. TULEMUSLIKKUSE NÄITAJAD

Suuniste realiseerumise hindamiseks on vajalik määratleda tulemuslikkuse näitajad, mis võimaldavad mõõta tegevuste mõju organisatsioonile või tegevuskeskkonnale. Siinkohal välja toodud tulemuslikkuse näitajate aluseks on ainukene tõenäoliselt objektiivne informatsioon politsei eesmärgipärase tegevuse tulemuslikkuse kohta - nimelt uuringuline andmestik. Kõigis valdkondades ei ole tulemuslikkuse näitajaid välja toodud kuna planeerimisprotsess jätkub kitsamate valdkondade arengukavade ja strateegiate koostamise ning allüksuste tegevusplaanide väljatöötamise käigus.

¹ Toodud on vaid materiaal-tehniliste vajaduste kalkulatsioon. Koondkalkulatsiooni aluseks on konkreetsed projektid / hinnakalkulatsioonid.

- Kuritegevuse latentsus (politseile teatamata kuritegude osakaal) on vähenenud 64 protsendilt 50 protsendile. Allikas - 2005 aasta rahvusvaheline viktimoloogiline uuring ICVS;
- Avalik arvamus tõdeb politsei professionaalsuse kasvu. Allikas - 2005 aasta rahvusvaheline viktimoloogiline uuring ICVS;
- Politsei tööga rahulolu elanike seas kasvab. Allikas - 2005 aasta rahvusvaheline viktimoloogiline uuring ICVS;

Põhiline parameeter, mis iseloomustab missiooni täitmise taset, on kuritegevuse latentsuse muut. Mida väiksem on kuritegevuse latentsus, seda enam inimesi pöördub abi saamiseks õiguskaitseasutuste poole selle asemel, et juhtunu maha vaikida. Ehk teisisõnu, seda suurem on inimeste usk õiguskaitseasutuste võimekusse kaitsta seadusekuulekat inimest.

Lühemate perioodide trendide hindamiseks võib kasutada ka muud üldtunnustatud, regulaarselt ühtsel alusel kogutavat andmestikku või uuringutulemusi. Politsei temaatika on regulaarselt kajastatud näiteks Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI test) ja Saar & Poll AS (uuring "Riik ja rahvas") uuringuandmestikus.

Konkreetsete politsei poolt koostatava arengukava alusel aasta jooksul teostatavate tegevuste planeerimiseks ning hindamiseks töötab Siseministerium 2001 aasta teiseks kvartaliks välja planeerimisformaadi, milline kinnitatakse siseministri käskkirjaga.

6. KOKKUVÕTE

Erinevatel politsei tegutsemisaastatel on eri spetsialistid ja töörühmad koostanud mitu arengukava ning arutatud plaane, kuidas ja mis suunas peaks politsei arenema. Kahjuks ei ole mitmesugustel, ka politseist mitteolenevatel põhjustel, ükski seni valminud arengukava jõudnud sellesse staadiumisse, et seda oleks õnnestunud võtta põhimõtteliseks aluseks 21. sajandile kohase politsei ülesehitamiseks. Politseiameti ja prefektuuride probleemiks on aga pikemat aega olnud just pikaajaliste selgete eesmärkide puudumine. Näiteks, kuigi Politseiametis töötati 1999 aastal välja kolme aasta arengukava, mis ka valitsuse ning siseministri poolt heaks kiideti, ei saanud eelarve puudulikkusest tingituna järgmine minister seda järgida ja seadis uued prioriteedid ning tegevusplaanid.²

Käesoleva, ligi aasta valminud arengusuundade dokumendi koostamisel on lisaks eelmise arengukava koostamisel saadud kogemustele, võetud aluseks veel suur hulk uuringumaterjali. Muuhulgas on kasutatud TJO Konsultatsioonid OÜ poolt tehtud politsei organisatsiooni ja juhtimissüsteemi analüüsi, Politseiameti arengu- ja infoosakonna analüüsitähtsuse poolt läbi viidud organisatsioonikultuuri uuringu "Politseimonitor" materjale, Siseministeriumi sisejulgeolekudivisjoni ja EMOR AS poolt 2000 aasta suvel läbi viidud Ohvriuuringu 2000 aruannet ning Eesti Politsei arengukava aastateks 1999-2001 raames läbi viidud politseijuhtide probleemanalüüsi kokkuvõtet. Olulisimate arendusvaldkondade tuvastamisel on kasutatud siseministri poolt erinevate

² Eesti Politsei juhtimissüsteemi ja protsesside analüüsi kokkuvõte. TJO Konsultatsioonid OÜ. 2000

eluvaldkondade esindajatest moodustatud nõuandva komisjoni aruandes toodut. Globaalsete julgeolekuaspektide sõnastamisel on aluseks võetud Riigikogu poolt heaks kiidetud Eesti Vabariigi julgeolekupoliitika alused. Arengusuundade dokument on läbinud arutelu nii Politseitöötajate ametiühingu kui ka Eesti Politsei juhtivametnikega.

Erinevalt varasematest politseid puudutanud planeerimisdokumentidest, käsitleb käesolev dokument politseid kui terviklikku organisatsiooni, keskendudes sealjuures eelkõige politsei rolli määratlemisele Eesti ühiskonnas. Selline ideoloogia on strateegias läbivaks, saades alguse politsei missiooni määratlemisest dokumendi alguses ning võttes kogu politsei tegevuse hindamise kokku dokumendi viimases peatükis kirjeldatud hindamiskriteeriumitega.

Politsei ühiskondliku rolli määratlemisel saab kuni aastani 2006 esmatähtsaks nelja põhilise eesmärgi saavutamine, millised võtaksid üldistades kokku kogu eeltoodud strateegias kirjeldatu:

- Politsei peab kujunema kaasaegseks hästi funktsioneerivaks organisatsiooniks;
- Politsei peab saama inimese turvalisusele ja abistamisele orienteeritud organisatsiooniks;
- Politsei peab oma tegevuses muutuma kogukonnakeskseks organisatsiooniks;
- Politsei peab saama maailmas võrdseks rahvusvaheliseks partneriks võitluses kuritegevuse erinevate vormide vastu.

Praeguses mahus politseiteenuse osutamine, arvestades käesolevaid prioriteetseid arenguvaldkondi, tähendab aga aastaks 2006 vajadust politseiteenuse osutamiseks ette nähtud eelarve suurendamist proportsionaalselt SKP kasvuga.

6.1 Politsei peab kujunema kaasaegseks hästi funktsioneerivaks organisatsiooniks

Politsei hästi funktsioneerivaks organisatsiooniks kujunemise põhiliseks eelduseks on stabiilne plaanipärane areng.

Politseimonitor³ näitas, et politsei siseselt kõige madalamaks erinevate politseitööd iseloomustavate aspektide hulgast hindasid politseiasutuste töötajad ühiste arusaamade ja väärtushinnangute ehk ühtse organisatsioonikultuuri puudumist. Organisatsiooni efektiivsuse tõstmisel on organisatsioonikultuur aga võtmeteguriks, mis rajaneb ühistel väärtustel ja normidel ning reguleerib organisatsioonisisest käitumist. Organisatsioonikultuuri põhiväärtuste - professionaalsuse, avatuse, loovuse, innovatiivsuse ja lojaalsuse mõistmine aitavad saavutada kokkukuuluvustunnet eesmärkide saavutamisel ja võimaldavad töötajal siduda oma taotlusi organisatsiooni omadega.

Politseile pandud ülesannete täitmise ja eesmärkide saavutamise esmaseks eelduseks on tegevuste jaotus kogu struktuuris nii, et iga asutus, struktuuriüksus ja ametnik teaks oma rolli ja tunnetaks vastutust politsei ees seisvate ülesannete täitmisel ja eesmärkide

³ Politseimonitor 2000. Politseiameti arengu- ja infoosakonna analüüsitalitus. 2000

saavutamisel. Inimväärsete töötingimuste loomine ning töökorralduse optimeerimine tööprotsesside korrastamise ja koostööseoste ümbervaatamise kaudu on oluline efektiivsuse tõstmise seisukohast. Tugevdada tuleb koostööd Siseministeeriumi, teiste ametite ja asutuste vahel ning oluliselt parandada infovahetust kõigil tasanditel.

Kõikide tasandite juhtimine peab olema suunatud strateegiliste eesmärkide saavutamisele, kasutades optimaalselt kõiki ressursse ning tagades iga struktuuriüksuse tulemusliku tegevuse ja töötajate motiveerituse. Ühiste materiaalsete ressursside kasutamise tõhustamiseks tuleb eelneva analüüsi tulemustest lähtuvalt lähitulevikus läbi viia nende juhtimise ühendamine kas Politsei ametisse või Siseministeeriumisse, et saavutada suurem kompetentsus ja eesmärgipärasem juhtimine.

Politseiorganisatsiooni edukuse kindlaks tagamiseks on töötajate pidev areng professionaalsuse suunas. Iga töötaja arengut tuleb väärtustada ning tema teadmisi ja oskusi organisatsiooni eesmärkide saavutamisel paremini rakendada. Organisatsioon peab toetama prioriteetseid koolitusvaldkondi ja pakkuma töötajatele asjakohast koolitust parimate töötulemuste saavutamiseks. Oluline on töötajate valmisolek enesetäiendamiseks, soov iseõppimiseks ja tahe kogemusi töö käigus edasi anda. Praegune politseinike üldine koolitatus tase on ebaühtlane. Avalikkusega sageli kokkupuutuvad ametnikud vajavad suhtlemis- ning psühholoogiaalaseid koolitusi ja treeninguid, teenistuspiirkondadest sõltuvalt samuti keeleõpet¹

Teadlikumalt ja süsteemsemalt tuleb kasutada infotehnoloogia võimalusi info haldamiseks, töökorralduse parandamiseks ja koostöö arendamiseks nii klientide ja partneritega kui ka kogu haldusalas. Selle saavutamise eelduseks on järjepidev töötajate infotehnoloogiaalase harituse tõstmine ning sellealaste oskuste ja vilumuste pidev kasutamine oma töös.

6.2 Politsei peab saama inimese turvalisusele ja abistamisele orienteeritud organisatsiooniks

Aastakümnetega totalitaarriigis kujundatud imidzh õiguskaitseasutustest kui eelkõige repressiivorganitest ning viimaste vastav käitumine on meid viinud olukorda, kus usaldamatuse tingimustes teatatakse politseisse vaid umbes 36% õigusrikkumistest⁴. Kuigi politsei maine ja ettevalmistus on viimastel aastatel tublisti paranenud, on veel palju arenguruumi jõudmaks tasemeni, kus iga Eestis elav või viibiv inimene võib ükskõik millise siinse politseistruktuuri poole oma probleemidega pöördudes kindel olla et ta saab korrektse ning pädeva suhtumise osaliseks. Politsei peab kõigis oma osades lõplikult ning jäädavalt kujunema repressiivorganist organisatsiooniks, kellega seaduskuulekas inimene seostab eelkõige kindlustunnet ning turvalisust. Politsei peab missioonist tulenevalt kujunema eelkõige seaduskuuleka inimese abistajaks ning seejärel alles õigusrikkuja suhtes vajadusel sanktsioonide rakendajaks.

⁴ Ohvriuuring 2000. Siseministeeriumi sisejulgeoleku analüüsiosakond. 2000

6.3 Politsei peab oma tegevuses muutuma kogukonnakeskseks organisatsiooniks

Nii nagu igal teisel sotsiaalsel väärtusel, on ka kuritegevusel reeglina lokaalsed, teatavate piirkondlike iseärasustega tekkepõhjused, mistõttu ka kuritegevusega võitlemisel tuleb põhirõhk seada lokaalse iseloomuga meetmetele. Vastavalt riiklikule kriminaalpreventsiooni strateegiale peab seejuures suurema kohaliku konstaabli osakaal kohalike probleemkollete likvideerimisel või nende probleemkollete ärahoidmisel. Nagu kogu Eesti Politsei tegevus üldiselt, nii ka konstaabliteenistus eraldi peab kujunema inimesekeskseks ning toimuma lähedas koostöös nendega, kellele turvalist elukeskkonda luuakse. Sellest tulenevalt peab haldusterritoriaalse reformi tulemustest sõltuvalt, lähitulevikus igal kohaliku omavalitsuse üksuses olema vähemalt üks konstaabel, kes teaks ja tunneks kohalikke inimesi ja olusid ning suudaks vastavalt keskkonnale ka tegutseda.

Kui võrrelda konstaablite arvu kuritegevuse statistikaga, siis ilmselgelt on üle koormatud Tallinna konstaablid. Seda kinnitasid ka vaatluse tulemused. Tallinna konstaablid tavaliselt paberite tagant kaugemale ei jõua. Sisulisest konstaablitööst praegusel ajal rääkida ei saa. Probleeme on konstaablite kvalifikatsiooniga. Nad peavad tundma kriminaalõigust ja haldusõigusrikkumise seadustikku, rääkimata muudest seadustest ja dokumentidest. Vastav koolitus on politsei loomisest alates olnud väga ebauhtlane. Osa konstaablite suhtlemine inimestega on tihti üleolev: kodanikud on politseinike jaoks, mitte politsei kodanike jaoks. Arvuti kasutamisoskus on paljudel puudulik või puudub üldse. Heal tasemel arvutikasutamise oskusega konstaableid on vähe².

Konstaablite tehniliste vahenditega varustus on erinev. Kui nn maaprefektuurides võib üldise olukorraga rahule jääda, siis Tallinnas on varustus halb, seda nii autode kui ka arvutite osas. Üllataval kombel on Tallinnas olematu ka kontoritarvetega varustamine. Sidevahenditest kasutavad konstaablid isiklikke mobiiltelefone, maakohtades kohati ka valla telefone. Liikuva töö juures ja kui on pidev vajadus kodanikega suhelda, peaks sidevahend olema politsei poolt. Intraneti ühendus konstaabliteni praktiliselt ei jõua. Siit ka siseinfo liikumises ja kättesaadavuses järsk piir prefektuuri juhtkonna ja konstaablite vahel. Eriti probleemseks tuleb see välja Tallinnas².

Et tulla maksimaalselt vastu elanike ootustele, ei tohi soovijal linna ja asula tingimustes vahetult inimese teenindamisega seotud politsei struktuuriüksustesse jõudmise aeg oluliselt ületada 12 minutit.⁵ Sama kriteerium peaks perspektiivis olema ka ajaliseks orientiiriks politsei esindaja jõudmisel sündmuskohale.

6.4 Politsei peab saama maailmas võrdseks rahvusvaheliseks partneriks võitluses kuritegevuse erinevate vormide vastu.

Kaasaja kuritegevus ei tunne riigipiire ega rahvusbarjääre, mistõttu on võimalikuks saanud rahvusvahelise kuritegevuse kiire levik. Vastukaaluks kuritegevuse kiirele internatsionaliseerumisele on üle maailma loodud mitmeid organisatsioone, kelle esmaseks ülesandeks on takistada kurjategijate rahvusvahelist vaba liikumist ning

⁵ Elukvaliteedi mõõtmine WHOQOL-100. Eesti Elukvaliteedi Keskus. 2000

tõkestada nende tegevus. Sellised organisatsioonid koondavad endasse rahvusvahelise kogemuse ning informatsiooni, millise efektiivsest realiseerimisest sõltub paljude politseioperatsioonide tõhusus. Rahvusvaheline koostöö peab kujunema märksõnaks, milline läbib suuremal või väiksemal määral kõiki politseiteenistusi ning tegevusvaldkondi.

Eeltoodud eesmärkide elluviimiseks on politseil juba praegu saavutatud ühiskonnas väga hea lähtepositsioon – on hakatud juurutama uudseid juhtimispõhimõtteid, politseiideoloogia kujundamisel pannakse suurt rõhku politsei kui seadusekuuleka inimese abistaja rolli kujundamisele, mistõttu on viimastel aastatel märgatavalt kasvanud avalikkuse toetus politsei tegemistele. Ja palju muud. Kõik see annab tunnistust sellest, et politsei on meie põhjanaabrite eeskujul kujunemas üheks ühiskonna turvalisuse alustalaks, kelle poole iga inimene võib kindlustundega pöörduda, olles veendunud, et saab seal pädeva ning professionaalse suhtumise osaliseks.

LISA 1. POLITSEIORGANISATSIOONI ja TEGEVUSKESKKONNA SWOT ANALÜÜSI KOKKUVÕTE

1. Tugevad küljed

- Politseiteenistuse seaduse vastuvõtmine on loonud eeldused personali stabiliseerumiseks. Seadusega on sätestatud politseiteenistusse võtmine, teenistustingimused, ametihüved, ametiastmed, teenistusest vabastamine. Sisuliselt tähendab seaduse vastuvõtmine politseiteenistuse karjäärimudeli kehtestamist, mis annab politseinikuameti valinud noorele võimalused ja tagatised pikaajaliseks edukaks teenistuseks.
- Politseimonitor näitas viimastel aastatel politseinike motivatsiooni kasvu politsei heaks midagi ära teha.
- Kõik politsei tegemised ja tegematajätmised on meedia pideva tähelepanu all. Laialdane sotsiaalne kontroll politsei tegevuse üle soodustab politsei arengut, aitab kiiremini üle saada puudustest ja parandada politsei mainet.
- Politseiasutustes minnakse võimaluste kohaselt üle tänapäevaste tehniliste vahendite kasutamisele. Takistuseks on varasematel aastatel olnud nende nappus, sest uue tehnika muresemiseks ei ole olnud piisavalt ressursse. Personal on saanud ja saab pidevalt kaasaegsete tehniliste vahenditega töötamiseks vajalikku koolitust ja täiendõpet. Politseiametnikud on erinevates välisriikides nähtust tulenevalt huvitatud uute tehniliste vahendite tundmaõppimisest ning soovivad neid oma igapäevases töös kasutada.

- Alates Eesti politsei taasloomisest on välja arenenud sõbralikud ning teiselt asjalikud suhted Soome, Rootsi, Taani, Saksamaa, Suurbritannia, Prantsusmaa, USA ja veel mitme teise riigi politseistruktuuridega. See on võimaldanud politseil oma välispartneritelt saada väga mitmekülgselt meile vajalikku, nii konsultatiivset (koolitus- kui ka materiaal-tehnilist) abi.

2. Nõrgad küljed

- Politsei tegevus ja areng on olnud raskendatud tegevuseks eraldatud ressursside vähesuse tõttu. Politsei eelarve kasv on tunduvalt maha jäänud riigieelarve mahu kasvust. Samal ajal on politseile lisandunud uusi funktsioone (nt kohtutäiturite abistamine, sõidukite teisaldamine jpm) ja suurenenud maksumaksja nõudmised politseilise teenuse järele.
- Käesoleval ajal on politseil kaasaegsete vajadustega politseiprefektuuri hooned, sealhulgas arestimaja, olemas ainult üksikutes maakondades. Kolmekümne neljast politseijaoskonnast vastab tänapäevastele nõuetele vaid viis-kuus. Halva väljanägemise, kitsaste ruumide ning puudulike olmetingimustega politseihoone peletab eemale nii oma töötajaid kui ka külalastajaid. Seegi on üks politsei mainet mõjutav asjaolu. Samuti on töötingimused ja töökeskkond palga kõrval nii elukutse valikul kui teenistuses igale inimesele väga olulised stiimulid ja tööga rahulolu tagatised.
- Politseinikuamet ei ole taasiseseisvunud Eestis olnud piisavalt väärtustatud. Politseitöö eripära ja pingelisust arvestades on politseiametniku palk aastaid olnud alla riigi keskmise. Kui arenenud riikides meelitavad noori elukutse valimisel politseiteenistusse suhteliselt hea palga kõrval ka mitmed politseiametnikele ettenähtud riiklikud garantiid või soodustused, nagu näiteks tulevane sooduspension, siis meil on see valdkond siiani puudulikult reguleeritud. Kõige selle tõttu ei olegi paljud politseinikud olnud huvitatud töö jätkamisest politseis ja oma ametikohast kinnihoidmisest, sest mujal võib samaväärse või koguni väiksema tööga teenida rohkem. Töötajate vähenemine motiveeritus on senini olnud üheks olulisemaks töötulemusi negatiivselt mõjutavaks faktoriks.
- 1999 aasta lõpus toimunud suur koondamine vähendas Politseimonitori kohaselt usku riigiameti, eriti politseiniku ameti stabiilsuse ning viis alla senised väärtushinnagud.
- Politseikoolitus ei ole süsteemne, millest annab tunnistust eelkõige erinevates politseiharidust andvates õppeasutustes õppinud politseinike erinev ettevalmistus ning arusaam politsei missioonist ja funktsioonidest.
- Mitmed Tallinnas ja Ida-Virumaal töötavad politseiametnikud ei valda piisavalt eesti keelt. Tallinnas annab lisaks sellele suhtlemisel välismaalastega tunda nõrk inglise keele oskus. Nõrk on ka paljude eesti rahvusest noorte politseiametnike vene keele oskus, mis takistab nende tööalast suhtlemist muukeelse elanikkonnaga.

- Regioonides on politseistruktuuride juhtimine keskendunud üksikjuhtumite lahendamisele, mitte aga oma alluvate tegevuse ja käitumise sihipärase suunamisele. Paljud keskastme politseijuhid on juhtimisalaste teadmisteta, kuna puudub juhtimiskoolitus. Koostöö nii politseiasutuste kui teenistuste vahel, aga sageli ka asutuse ja teenistuse siseselt, on puudulik. Ei ole ühtset mõistmist ja kokkulepet politseitöö eesmärkidest ning nende saavutamise vahenditest. Tagajärjeks on politseitöö madal tulemuslikkus.
- Riigis on 17 politseiprefektuuri, mis erinevad teenistuspiirkonna suuruse ja elanike arvu ning politseipersonali arvkoosseisu poolest mitmekordselt. Esiteks ei ole sellised politseiprefektuurid omavahel üldse võrreldavad, nende probleemid on väga erinevad. Prefektuuride suurusest tingituna on erinev nii prefektide töökoormus kui ka nende juhtimisstiil. Neil põhjustel on prefektuurid ka Politseiameti poolt raskesti juhitavad. Teiseks hakkab praegune prefektuuride staatus takistama politsei arengut ja võimalusi ümber kohandada oma töö üha enam organiseeruva kuritegevuse ohjeldamiseks. Kuritegevus on kahekümnendal sajandil kaotanud lokaalse iseloomu – kurjategijad on mobiilsed ja panevad kuritegusid toime üha kaugemal oma elukohast, sageli naabermaakondades ja ka -riikides. Prefektuuride teenistuspiirid on muutunud barjääriks selliste kuritegude avastamisele, kuna takistavad infolevi ja raskendavad politseiametnike koostööd. Samuti on kurjategijad professionaliseerunud, mis eeldab ka politseiametnike senisest suuremat spetsialiseerumist eri liiki kuritegude avastamisele ja uurimisele. Seda kõike saab korraldada ainult piisavalt suures politseiprefektuuris. Praegused prefektuurid on liiga väikesed ka selleks, et neis välja arendada kõiki politsei tänapäevaseid vajadusi rahuldavad tugiteenistused. Rääkimata kallist politsei eritehnikast.
- Politseitöös on informatsioonil äärmiselt suur tähtsus, selle valdamisest oleneb suurel määral kogu selle töö efektiivsus. Informatsioon politsei keskaparaadi, üleriigiliste spetsialiseeritud politseiasutuste ja politseiprefektuuride vahel kipub hajuma - ei lähe alati “õigel aadressil”, ei jõua õigel ajal pärale, puudub tagasiside. Politseiametist lähevad mõnikord alla ringkirjad ja korraldused, mille mõte ei ole lõppkasutajale pahatihti arusaadav. Politseimonitori kohaselt on üheks informatsiooni sumbumise kohaks prefektuuri ja selle allüksuste juhtimise tasand, kust ülaltpoolt tulev informatsioon ei jõua vahetute täitjateni, täitjate tasandi probleemidest aga ei jõua politseijuhtideni, sealhulgas politsei keskaparaadini. Prefektid püüavad sageli otsustada kõike ise, oskamata oma tööd ratsionaalselt korraldada, mistõttu prefekti institutsioon on muutunud üheks peamiseks infolekkumise pudelikaelaks. Siseinfo halva liikumise tõttu ei suudeta alati kasutada loodud võimalusi. Nii prefektuuride kui riigi tasandil on puudulik informatsioon elanikkonna ootustest korra ja sisejulgeoleku tagamisel.
- Igal päeval avaldatakse meedias hulgaliselt teateid kuritegudest. Iga toimunud sündmus ja lahendamata jäänud kuritegu võib esile kutsuda elanike rahulolematust. Mõnikord võimendab meedia ülemääraselt politsei läbikukkumisi, kordaminekutest räägitakse vähem. See mõjutab politsei mainet ja elanike usaldust politsei vastu.

- Seadusandlus kipub alati maha jääma riigi ja ühiskonna arenguga kaasnevatest muutustest, seda eriti kiiresti arenevas ühiskonnas. Politseitöö võimalusi piiravad praegu mitmed seni puuduvad seadused ja tegevusprogrammid. Nii näiteks aitaks oluliselt tõsta politseitöö efektiivsust kaasaegne, senisest lihtsam ja kiiremini kuriteoasju menetleda võimaldav ning ühtlasi süüdistusele ja kaitsele võrdseid võimalusi pakkuv kriminaalmenetlusseadus ning kaasaegne politseiseadus.

3. Võimalused

- Kriminogeenne olukord Tallinnas, Harju- ja Ida-Virumaal on keeruline, elanikud ei ole rahul sellise olukorraga, sealhulgas politsei tööga. See mõjutab ka poliitiku astuma samme õiguskaitseüsteemi tugevdamiseks samaaegselt kuritegevuse sotsiaalsete põhjuste piiramisega.
- Üheks Euroopa majandusruumi integreerumise aluseks on turvalise ning kontrollitava kuritegevusega elukeskkonna loomine. Seetõttu on ka euroopaliku politsei infrastruktuuri loomine eelduseks mitmete rahvusvaheliste koostööorganisatsioonidega liitumisel. Eelkõige puudutab see spetsialiseeritud uurimisgrupe ning nõudeid informatsiooni turvalisusele.
- Mida rikkam riik, seda tugevamat õiguskaitseüsteemi suudab ta endale luua ja ülal pidada. Jätkuva majanduskasvu puhul on riigil kaitsekulutuste kõrval võimalik suurendada ka politsei parendamiseks tehtavaid kulutusi.
- Käesolev tööjõuturu keskastme ametnikega küllastumise periood võib anda politseile võimaluse saada juurde tööjõudu kõrgkoolilõpetajate ja eraettevõtlastest vabastatud inimeste näol. Majandusbuumi lõppemise järel hakkavad inimesed mõistma stabiilse riigiteenistuse eeliseid tihti vähemstabiilse, kuigi suuremaid võimalusi ja ahvatlusi pakkuva eraettevõtluse ees.

4. Riskid

- Majanduslik ebastabiilsus vähendab jätkuvalt politseile vajalikke investeeringuid.
- Eesti lähiajalugu on näidanud, et siseriiklikku päritolu sotsiaalprobleemidega kaasnevaid ohte on meil jätkuvalt üsna palju ning ühtede probleemide lahendamise järel võivad juurde tekkida üha uued, nagu näiteks ikalduse tõttu põllumeestele finantsabi osutamise, suurettevõtete pankrotistumise või erastamise järel tekkivate töötute abistamise vajadus jne., mis võivad oluliselt vähendada õiguskaitsele tehtavaid kulutusi.
- Erakondlikest huvidest lähtudes või populistlikel kaalutlustel võivad edasi lükkuda politsei arenguks ja tööks vajalike seaduseelnõude väljatöötamine, arutamine ja vastuvõtmine. Politsei stabiilsuse ja arengu takistuseks võivad saada ebastabiilne koalitsioon, vähemusvalitsuse jõuetus. Poliitilise vastasseisu ägenemine takistab politseitööks vajalike otsuste vastuvõtmist.

- Siseministrite ja ministeeriumi ametkonna vahetumisega on kaasas käinud usu puudumine politseile seatud arengusuundade püsimisse. Poliitiliste jõudude ning üksikute avaliku elu tegelaste poolt poolt ärgitatavad sisejulgeolekut puudutavad ebakompetentsed avaldused ja muud aktsioonid destabiliseerivad avalikku korda ning kisuvad sellega politseid eemale nende igapäevatööst.
- Vabanemine totalitaarse riigikorra surve alt on andnud inimestele avarad võimalused eneseteostuseks ettevõtluses, äris, poliitikas. Kahjuks on samal ajal suurenenud nende isikute hulk, kes püüavad oma õigusi ja võimalusi realiseerida teiste arvel. Jätkuvalt püütakse elus läbi lüüa vahendeid valimata. Moraalinorme ei väärtustata. Nõrk on inimeste seaduskuulekus. Eeltoodud kinnitavaid näiteid võib leida meediaväljaannetes peaaegu iga päev.
- Eesti ühiskond ei ole käesoleval arenguperioodil valmis kohe üle minema Lääne-Euroopa liberaalsele karistus7poliitikale – selleks oleks vaja pikemaajalist üleminekuperioodi. Samas puudub Eestis hetkel avaliku arvamuse meelest juba kõige enam pooldatav suhteliselt liberaalne karistusmeetod - ühiskondlik töö.